

Весняне ПОВЕРНЕННЯ пернатих друзів

Настала весела пора року — весна. Все оживає від зимової сплячки. З далеких країв повертаються наші пернаті друзі — птахи.

Ще з давніх часів у народному календарі було свято, присвячене птахам — Сороки (Сорочини) або Жайворонки. За уявленнями наших предків, цього дня прилітало сорок різних пташок із вирію. Пташка вважалася вісником весни, радості й сонця.

Жінки цього дня випікали сорок фігурок у вигляді птахів. Їх називали «жайворонками» чи «голубками». Діти бігали з таким печивом по селу, підкидали вгору, імітуючи пташиний політ, і викрикували весняні заклики до птахів. Люди вірили, що після таких закликів птахи і весна не забаряться. А щоб пернатим друзям не було сутужно, залишали для них крихти своїх коржиків, а іноді і цілих «жайворонків», повісивши на гілочки дерев. Приліт пташок вітали із щедро розсипаним зерном. Першими зустрічали граків, потім диких гусей, шпаків, жайворонків, лелек, зозуль і, нарешті, солов'їв.

Граки — провісники весни

В Україну з теплих країв граки прилітають раніше за інших птахів, не бояться навіть нічних заморозків. Ще лежить на полях сніг, а вони вже діловито походжають по розмерзлим дорогам і збирають їжу, хазяйнують на широких полях. Кожен грак за день може знищити до 400 дротяників.

ГРАКИ-СИНОПТИКИ

Здавна існують повір'я:

- якщо граки граються — буде хороша погода;
- граки літають високо зграями і опускаються стрімко на землю — на дощ;
- граки зграями і з криком в'ються над гніздами, то сядуть, то знову злетять — погода зміниться.

Після прильоту вони одразу ж беруться будувати нові гнізда і ремонтувати старі. Намагаються вибрати найкраще місце, іноді навіть «сваряться» через це. Поки грак шукає гілочку і летить із нею до гнізда, грачиха залишається стерегти власне житло. Потім вона летить за сухою галузкою, а грак залишається біля гнізда. Інакше не можна, бо інша пара граків може зайняти облюбоване місце.

Селяться граки великими колоніями, на одному дереві буває два-три десятки гнізд. Часто облюбовують міські парки і дерева, що ростуть уздовж тротуарів. У такій колонії птахи почуваються спокійно. Якщо непрошений гість хоче пробратися до грачиного гнізда, за криком старого самця уся колонія збирається до загрозового місця і здійснює страшний галас, а деякі птахи навіть намагаються клюнути ворога. Тому нічого не залишається, як відступити.

Сіра гуска

Сірі гуси повертаються з далеких країв рано, на початку березня. З'являються біля ополонків і калюж талої води на луках. Заселяються біля водойм, будуючи гнізда переважно на відкритих місцевостях у залишках старої трави. Як правило, гнізда розташовують на сухих місцях, ретельно вкритих під деревами, кущами, у купках високої трави. У заплавах часто гніздяться на деревах у старих гніздах ворон та інших великих птахів, а іноді й у дуплах.

Сірі гуси переважно повертаються на ті місця, де гніздувалися минулі роки, молоді пари часто-густо прилітають зі своїми батьками. Вибір місця для гнізда здійснюють як самка, так і самець. Самка будує гніздо, а самець допомагає, підносячи матеріал для нього.

Приліт шпака

Навесні шпаки прилітають рано, коли ще досить прохолодна погода, у березні. Під час весняного прильоту шпаки летять зграями, вибудовуючись клином або шеренгою.

Шпак приносить із собою перші весняні пісні під вікна будівель, бо він живе там, де мешкає людина. Ці птахи хазяйновито слідкують за полем та садом — поїдають шкідливих метеликів і жуків.

Шлак

Шлаки найчастіше поселяються у парках, садах міст і сіл. Вони прилітають переважно на постійні місця гніздування, розселяються в дуплах та шпаківнях — штучних гніздах. Самці починають виводити голосну та дзвінку пісню, вони люблять запозичувати чужі звуки, тому часто чути від шпаків тьохкання і ляцання.

Гніздо вистилають нерідко стеблами і листками сухих рослин, хоча використовуються і дрібніньке галуззя дерев.

Білі лелеки

Біла лелека

Прилітають білі лелеки з вирію в останні тижні березня і на початку квітня. **Та сама пара лелек може гніздитися в побудованому ними гнізді кілька років поспіль.** Якщо спостерігати за прильотом цих птахів, то помітимо, що вони, пролітаючи над знайомою їм територією, довгий час кружляють, ніби шукають власне гніздо.

Після прильоту білі лелеки оселяються там, де є великі луки, болота і водойми — озера. Якщо гніздо було зруйноване, лелеки починають будувати нове, яке вони найчастіше влаштовують на дахах будинків, деревах, розташованих у селищах чи близько до них. Спорудження нового гнізда триває приблизно 8 днів.

Повернення ластівки

Ластівки прилітають із південних країв на початку квітня. **Кажуть, якщо з'являються ластівки, то вже весна настала остаточно.**

Вони спочатку розміщуються на гілках дерев, проводах електромереж. У цей період ластівки особливо галасливі і рухливі. Вони літають, пурхаючи у повітрі, то стрімко злітаючи вгору, то пролітають майже над самою землею.

Гнізда будують самець і самка протягом кількох днів, часто під стріхами, балконами житлових будинків, у хлівах та стріхах будинків у сільській місцевості, на телеграфних стовпах. Для будівництва використовують здебільшого залишки сухої трави та грудочки землі, які вони ліплять за допомогою слини.

Ластівка

Весняна зустріч зозулі

Зозулі повертаються досить пізно, десь наприкінці квітня — початку травня. **Зозуля веде переважно кочовий спосіб життя.** Цей птах не має власного гнізда, а підкладає свої яйця до гнізд

Народ, спостерігаючи за зозулею, закріпив, що зозулі кують на добру погоду. Коли почуєте у лісі «ку-ку» — стоятиме тепла та ясна погода.

А ще народне прислів'я каже: «Зозуля кує — вік нам вказує».

інших пташок. Пташенята зозулі досить швидко вилуплюються і викидають із гнізд інших маленьких пташенят.

Зозуляче «ку-ку» добре відоме усім. «Ку-ку» — трохи сумно кує зозуля, і на думку спадає казка про те, як неслухняні діти образили свою матінку. Як ображена матір перетворилася на зозулю і полетіла до лісу. І тепер зрідка подає голос «ку-ку».

Зозуля

Лісовий співець

Усі пташки прилетіли, крім однієї. Ми ніколи не замислюємося, яка користь від цієї пташки, коли слухаємо її. Ці пташки є найвірнішими сторожами лісу. Але найбільший їхній талант виражений у піснях.

За найдавнішою народною прикметою, **солов'ї** прилітають у ліс лише тоді, коли зможуть напитися роси з березового листочка. Ще кажуть: «Соловей цілу ніч співає без угаву — перед поганим днем».

Соловей

Цікавинки з життя птахів

1. Якби людина мала такий апетит, як птахи, то вона б з'їдала за день 40 буханок хліба.
2. Птахи за допомогою органу смаку можуть розрізняти солоне, солодке, гірке.
3. Американський кондор може піднятися заввишки 700 м.
4. Полюючи на комах, стрижі за робочий день пролітають 1000 км.
5. Жирові запаси перелітних птахів дорівнюють третині ваги тіла.
6. Кожна пара маленьких синичок здатна обслужити 40 плодкових дерев.
7. Повзик годує своїх пташенят 370—380 разів на день.
8. Колібрі — єдиний птах, що може літати хвостом уперед.
9. Ластівка за літо виловлює близько 1 млн комах, а крихітний корольок — майже 10 млн.
10. У гнізді сірої куріпки буває до 25 яєць. Зачувши небезпеку, самка розкочує з гнізда яйця у різні боки, а коли загроза мине — збирає їх знову.
11. Найдбайливіша матір — дрохва. Вона не покидає пташенят навіть перед смертельною загрозою.
12. Синичка за день з'їдає і приносить своїм пташеняткам стільки корму, скільки важить сама.
13. Сова зберігає зерно людям, бо знищує від 85 до 130 різних гризунів на місяць і не менше 1000 щороку.
14. Дятла називають лісовим лікарем і майстром-будівельником пташиних «квартир». Він щороку будує собі нову «квартиру», а старі залишає синичкам, повзикам, горихвісткам.

Усі пташки приносять неабияку користь. Тому охороняйте їх, приваблюйте до своїх садів, розвішуйте шпаківні, а взимку годівнички. Ніколи не руйнуйте і не дозволяйте руйнувати пташині гніздівлі іншим. Бережіть пташок — вони наші вірні друзі та помічники!

Використано матеріали сайтів

1. <http://pematidruzi.org.ua/>
2. <http://www.teacherjournal.com.ua/>
3. <http://traditions.org.ua/>

Підготувала **Марина ЛУПЕХА**,
редактор журналу «Дошкілля», м. Київ

Ознайомлювати дітей з темою повернення птахів із вирію можна граючись. Для цього пропонуємо разом створити чудові вироби оригамі птахів, схеми яких Ви знайдете у кольоровій вкладці журналу.

Марина ЛУПЕХА